

Sema Brahimi iz Lepurosha u sjevernoj Albaniji imala je 14 godina kad je postala Selman. Bilo je to 1956. godine, upravo joj je umro otac. Uz tri sestre i nejakog brata netko je morao postati glava obitelji, muškarac. Mnogo godina kasnije, 1997., ovako će istraživačici Barbari Demick opisati svoju sudbinu virdžine: "Proživjela sam čitav život kao muškarac. Imam navike muškarca. Ako to ikome smeta, imam pušku da se s njima obračunam. Morala sam vrlo teško raditi kako bih uzdržavala obitelj te bila iskrena i korektna u svojim odnosima s drugima... ali ne, nikad nisam požalila zbog takve odluke. Nisam imala loš život kao muškarac."

Na bratovoj svadbi, u odijelu s kravatom, Sema, tada već Selman Brahimi, preuzeo je ulogu mladoženjina oca. Muškarci ga smatraju sebi ravnopravnim. "S manje posla na imanju", piše Barbara Demick, "Selman čeznutljivo i zbunjeno gleda poslovne žene na TV programu iz Italije, zemlje udaljene tek 135 milja. Ovdajšnje je društvo muško. Žene nisu navikle na slobodu, rekao je zamišljeno. Ne podržavam nemoral i razvrat, no sasvim je prilično za ženu da je do neke mjere nezavisna. Do određenog stupnja."

BALKAN Semina, odnosno Selmanova sudbina jedna je od njih tristotinjak koje je dokumentirala, mnoge i pronašla u arhivima ili drugim pisanim izvorima, dr. sc. Jelka Vince Pallua, znanstvena savjetnica iz zagrebačkog Instituta društvenih znanosti "Ivo Pilar", u svojoj opsežnoj knjizi "Zagonečka virdžine. Etnološka i kulturnoantropološka studija", posvećenoj jedinstvenoj pojavi na zapadnom Balkanu.

Svojim istraživanjem autorica je dokazala da su virdžine - zavjetovane djevojke - osobujna, prostorno omeđena, endemska pojava, jedinstvena ne samo u europskim nego i u svjetskim okvirima, a poznata u gorskim područjima zapadnog dijela Balkanskog poluotoka: graničnim područjima sjeverne Albanije, Crne Gore i Kosova. To je, objašnjava autorica u knjizi, običajno-pravna institucija u kojoj žena "mijenja spol" - ne u biološkom, nego u društvenom smislu. Žene simbolički postaju muškarci s društvenim statusom i moći muškaraca kao potrebom i posljedicom patrilinarnog sustava nasljeđivanja. Takve se žene odijevaju kao muškarci, ošišane su kao muškarci, imaju

FOTOSERIJAL "VIRDŽINE"

Sve tri fotografije na ove dvije stranice snimila je fotografkinja Pepa Hristova koja je za foto serijal o virdžinama nagrađena 2009. godine nagradom Otto Steinert

FENOMEN
NOVA KNJIGA
OTKRILA JE SUDBINE
300 TOBELIJA

Tajna virdžina: kako živjeti kao muškarac

Ulozi glave obitelji ostajale su vjerne do kraja - tražile su da ih se nakon smrti pokopa u muškom odijelu

PIŠE TANJA TOLIĆ | SNIMILA NEJA MARKIČEVIĆ

GAMILE STEMBA, SREDNJA ALBANIJA
Godine 2008. imala je 86 godina. Bila je najmlađa od devet djevojčica i od devete godine rasla je kao sin. Tijekom godina se u njoj počela javljati žena, pokreti su joj postali graciozniji. Umrla je 2011. godine

POSTOJI MNOGO NAZIVA ZA OVU POJAVU, A AUTORICA UPOTREBLJAVA DVA - VIRDŽINA ILI TOBELIJA, KOJI UKLJUČUJU PO JEDNO OD NJEZINIH KLJUČNIH OBILJEŽJA: ZAVJET (TURSKI TÖVBE) NA VIRGINITET

DIANA RAKIPI, SJEVERNA ALBANIJA
Diana, koja je u vrijeme snimanja 2008. imala 54 godine, živjela je kao muškarac od svoje 17. godine. U vojsci za vrijeme Envera Hodže napredovala je do čina generala, kasnije je radila kao zaštitar u dračkoj luci. Ne voli govoriti o osjećajima, da ne naruši ugled

muški oblik imena, vladaju se poput muškaraca, nose oružje, po potrebi idu u rat, sudjeluju na muškim skupovima i imaju gotovo sva javna prava muškaraca u strogo patrijarhalnom društvu. Žene bi postajale virdžinom najčešće zato što u obitelji nije bilo muškog nasljednika ili je nedostojalo odraslih muškaraca pa bi virdžina postala "vremenski most" dok mlađi brat ili bratić ne bi porastao za tu funkciju. Nerijetko, žene bi dale zavjet i kako bi izbjegle neželjeni brak, a time i krvnu osvetu. Uz zavjet na djevičanstvo, virdžine se lišavaju i bračnog života i prava na majčinstvo.

TRADICIJA "Žena se odriče svoje ženskosti i dobiva nov društveni spol. Koliko se ovdje radi o sasvim specifičnome i kruto patrijarhalnome društvu dovoljno govori činjenica da je jedini put prema ikakvoj promjeni položaja žene onaj u kojemu žena 'postaje' muškarac. Njezin se ženski status može promijeniti i eventualno poboljšati tek ako i kada se njezin ženski spol pa i ženski lik - ne samo preodijevanjem u muško, nego i preuzimanjem muškog identiteta - 'dokida' i pretvara u muški 'društveni spol', uz status i moć koji prate takvu promjenu", objašnjava u knjizi dr. Jelka Vince Pallua. Paradoksalno, promjena društvenog statusa tim je ženama promijenila status u tradicijskoj kulturi, u kojoj su žene uvijek nečije, kao što su to i djeca, pa one u patrijarhalnom ključu tobože ne mogu biti vlastita osobnost.

Kao izvor podataka autorica je u knjizi koristila upitnike Etnološkog atlasa Jugoslavije i svjedočanstva o virdžinama iz pisanih izvora koje je zabilježilo pedesetak autora na šest jezika u rasponu od stoljeća i pol - od 1860. sve do ožujka 2014. godine. Uz istraživanje i u arhivima i na terenu njezin se rad protegao na gotovo dva desetljeća.

"Avantura je započela na tadašnjem Odsjeku za etnologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu gdje sam, prije nego što sam prije osam godina prešla u Institut društvenih znanosti 'Ivo Pilar', predavala nešto manje od dvadeset godina, a gdje danas predajem na doktorskom studiju. Tamo se čuva vrijedan arhiv s više od milijun i pol listića s odgovorima na pitanja u upitnicima izrađenima za Etnološki atlas Jugoslavije u tristo lokaliteta u okviru zajedničkog projekta Etnološkog atlasa Europe. Moj me je, da tako kažem, znanstveni eros odveo do te teme jer se uklapala u sklop pitanja o položaju žene u tradicijskoj/predajnoj